

Jamnice (Moravskoslezský kraj)

Dalibor Prix

Ves Jamnice (okres Opava) se nachází na území historického Horního Slezska. Leží v nadmořské výšce 338 m na klesajícím úbočí kopce U Šibenice ve Stěbořické pahorkatině na okraji staré slovanské sídelní oblasti v povodí střední Opavy.¹

Před rokem 1220 pravděpodobně dosud neosídlený prostor pozdější Jamnice (Jamnitz) s tzv. stěbořickým újezdem daroval moravský markrabě Vladislav III. Jindřich cisterciáckému klášteru ve Velehradě. Klášter pak nechal v újezdu vysadit řadu vsí, mezi nimiž byla i Jamnice,² založená asi mezi lety 1228 a 1241; poprvé je zmíněna roku 1250.³ Tomu odpovídala i urbanistická struktura osady s vřetenovou návsi, uprostřed s rybníkem. Po obvodu návsi se rozložilo původně třináct selských usedlostí, na východě kolmo stála největší z nich – dědičná rychta (později obdržela čp. 1), nejspíše statek vyhrazený od počátku lokátorovi.⁴ Většina polí byla roztržštěna do úseků rozložených v různých tratích a mozaikovitě vyplňovala jamnický katastr.

Ves patřila velehradským cisterciákům až do 15. století. Roku 1467 získal celé stěbořické zboží s Jamnicí do zástavy Bernard Bírka z Násile. Roku 1514 Jamnici koupil Bernard Bruntálský z Vrbna, který ji připojil k velkoheraltickému panství. Roku 1589 páni z Vrbna odkoupili od velehradského kláštera celý někdejší stěbořický majetek.⁵ V roce 1617 Jan mladší Bruntálský z Vrbna na prosbu úředníka Jana Hraly osvobodil jeho statek ve vsi se zahradou a domem přibližně v místech pozdějšího čp. 29 a s rozlehlými polnostmi. Hrala mohl na svém svobodném statku vysadit dvě zahradnické usedlosti a v předpolí dvora i vystavět dvě chalupy.⁶ Vysazení svobodného dvora vedlo ke snížení počtu selských statků na deset a narušilo poměrně rovnoměrnou strukturu dvou řad usedlostí. Tento zásah je dodnes jasně patrný jak v půdorysu Jamnice, tak v rozložení zástavby a vzhledu návsi.

---

¹ K slovanskému osídlení např. KOUŘIL, Pavel, *Slovanské osídlení českého Slezska*, Brno – Český Těšín 1994.

² K historii Jamnice nejlépe SOLNICKÝ, Pavel, *Historie Stěbořic, Březové, Jamnice a Nového Dvora*, Stěbořice 2008. K dějinám kláštera HURT, Rudolf, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě. I. 1205–1650*, Olomouc 1934, s. 45–51.

³ *CDB. IV. 1*, s. 355–356, č. 194.

⁴ O středověkých selských statcích zatím nemáme informace, alespoň částečné poznatky by mohla přinést archeologie. Záznamy urbáře z roku 1617 zpřístupnil SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 119–120.

⁵ *Ibidem*, s. 11–14, 118.

⁶ ZAO, fond Velkostatek Neplachovice, i. č. 1, sig. A 22-1, pag. 1–13, opis privilegia do gruntovní knihy. Parafrazi listiny podali PRASEK, Vincenc, *Historická topografie země Opavské I. A–K*, Opava 1890, s. 345–347, a SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 126–127.

Koncem roku 1617 Jamnici koupil Karel ze Strassolda⁷ a do roku 1620 přibylo ve vsi pět zahradníků.⁸ Za třicetileté války zpustla v letech 1626–1627 pětina usedlostí a nadále zde působilo jen osm statků.⁹ Roku 1635 osadu získal sňatkem Linhart z Neuhausu. Držbu jeho rodu ukončila smrt Jana Františka z Neuhausu v roce 1718. Jeho vdova Anna Barbora majetek roku 1732 prodala Janu Antonínu Pinovi z Friedethalu a Pinové pak vlastnili Jamnici do roku 1779, kdy ji koupil Karel Traugott Skrbenský z Hříště.¹⁰

Podle karolinského katastru z let 1723–1724 ve vsi hospodařilo osm sedláků a šest zahradníků.¹¹ Devátou usedlostí byla dědičná rychta. Dřevěné domy zaujímaly dvě krátké řady na severní a jižní straně návsi, uprostřed s rybníkem, doloženým již k roku 1617.¹²

Specifickou jednotkou byl zmíněný svobodný dvůr, který od roku 1647 držel Johann Anton Harttung a jeho potomci, od roku 1770 pak Johann Beyer.¹³ Zástavbu Jamnice zpestřovala již roku 1617 pastouška v místech pozdějšího čp. 26.¹⁴ Asi v letech 1739–1740 obohatila skromný vzhled vsi sloupová zvonička na okraji zástavby za rychtou.¹⁵

V roce 1849 byla v Jamnici zvolena samospráva a roku 1850 byla začleněna do politického okresu Opava-venkov; tehdy v ní žilo 279 obyvatel. Ves zůstala takřka ryze zemědělskou, nevýnosná drobná těžba tuhy ještě v druhé polovině 19. století zanikla a osídlení stagnovalo. Ještě roku 1880 zde stálo 56 domů, ale v roce 1900 jich bylo registrováno jen 45, i když počet obyvatel se příliš nezměnil (z 327 poklesl „jen“ na 311). V roce 1921 tu stálo 50 domů, v roce 1930 52 domů, stejně jako roku 1950.¹⁶ Na jaře 1945 byla zástavba těžce poškozena při válečných operacích. Do tradičních sociálních a hospodářských vztahů zasáhla poválečná kolektivizace a znárodnování půdy, jež vyústily v roce 1956 v založení JZD, které do roku 1959 „ovládlo“ polnohospodářství na takřka celém katastru.¹⁷

---

⁷ *Pamětní kniha obce Jamnice*, SOkA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 11, s. 21–24; SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 119–120.

⁸ HAUER, Václav, Několik dokladů k dějinám zemědělství na Opavsku v 17. století, *Věstník Matice opavské* 35/4, 1940, s. 1–25; SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 120.

⁹ ZAO, fond Zemský výběrčí úřad v Opavě, sig. A 26; HAUER (pozn. 8), s. 1–25.

¹⁰ SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 121.

¹¹ ZAO, fond Karolinský katastr 1722–1725, i. č. 74, fol. 212v, 224r.

¹² *Altes Grundbuch. 1647. Neplachowitz*, ZAO, fond Velkostatek Neplachovice, i. č. 1, sig. A 22-1, s. 2.

¹³ *Ibidem*, pag. 17–20; *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 20–21; též PRASEK (pozn. 6), s. 348–349. Dějiny dvora v Jamnici v 17. a 18. století příkladně a podrobně zpracoval SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 126–130.

¹⁴ *Altes Grundbuch* (pozn. 12), s. 2.

¹⁵ Srov. ZAO, fond Josefský katastr (1723) 1785–1792, i. č. 321, sig. I/160, fol. 10v; srov. BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. XIV. Okresy: Opava, Bílovec, Nový Jičín*, Olomouc 1995, s. 61.

¹⁶ BARTOŠ – SCHULZ – TRAPL (pozn. 15), s. 61.

¹⁷ SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 124–126.

Od poloviny 18. století vedl demografický nárůst osídlení k pozvolnému zvyšování počtu domů. Zprvu mezi lety 1735 a 1770 přibylo šest dominikálních zahradníků, vysazených na pozemcích svobodného dvora.¹⁸ Ucelenější představu o velikosti a struktuře Jamnice pak podal josefský katastr z roku 1788, který uvedl tehdy existující čísla popisná, jmena osadníků i jejich status. Vedle dědičné rychty Matouše Koláře (čp. 1) zde bylo stále osm sedláků se statky čp. 8, 10, 11, 12, 13 v jižní řadě a čp. 23, 27 a 28 v severní řadě. Tzv. výsadních zahradníků, velkodomkářů (*grosheißler*), bylo dvanáct – čp. 2, 4, 5, 9, 14, 15, 16, 19, 22, 24, 31 a 32. Malodomkáři (*klein heißler*) obývali čp. 7, 18, 20, 21 a 30. Společenskou skladbu doplňovali poddaní svobodného dvora, jejichž chaloupky a domy měly čp. 6, 17 a 25. Zaniklo čp. 3, domek příslušný k svobodnému dvoru. Čp. 26 nesla obecní pastouška.¹⁹ Obydlí byla včetně dědičné rychty dřevěná. Z rurálního obrazu roubené vesnice s doškovými či šindelovými střechami se vymykal jen svobodný dvůr čp. 29,²⁰ jehož obdélná správní a obytná budova byla zděná.

Odlehlá poloha Jamnice, takřka ztracené v kopcovité krajině stranou hlavních zemských cest, napomáhala stabilitě osídlení, odkázaného na polní hospodaření.²¹ Přesto důsledky reformy z konce 18. století začaly pozměňovat obraz vsi. Tereziánská protipožární nařízení, umocňovaná občasnými požáry, nakonec pohnula i jamnické osadníky k zájmu o výstavbu zděných obydlí. Proces, na slezském venkově lépe sledovatelný od konce 18. věku a gradující v 19. století, však v Jamnici můžeme doložit jen nepřímo, zvláště mapováním stabilního katastru z roku 1836.²² Navzdory obecným dobovým charakteristikám, líčícím ves jako stále „dřevěnou“,²³ tušíme, že výměna stavebního materiálu jednotlivých domů tu probíhala již déle. Rychta čp. 1 sice stále byla dřevěná,²⁴ ale například obytné domy usedlostí čp. 10, 11,

---

¹⁸ *Urbarium Die Gemeinde Stiebrowitz, Jamnitz und Camentz*, ZAO, fond Urbaniální komise slezská, i. č. 1277, sig. 42/1.

¹⁹ ZAO, fond Josefský katastr (1723) 1785–1792, i. č. 321, sig. I/160, fol. 1v–10v; srov. též kniha pozemnostních archů pro katastrální obec Jamnice, ZAO, fond Josefský katastr (1723) 1785–1792, i. č. 322, sig. I/160.

²⁰ Dvůr Vlčkovec byl sice po vykoupení obcí 4. února 1797 rozparcelován, zástavba však přetrvala a stala se krystalizačním jádrem velkostatkového dvora Josefa Vaníčka. Parcelace se týkala především pozemků bývalého dvora.

²¹ ENS, Faustin, *Das Oppaland, oder der Troppauer Kreis III. Beschreibung des Oppalandes und seiner Bewohner*, Wien 1836, s. 329.

²² Stab. kat. – indikační skica, Jamnice (Jamnitz), 1836,

http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici_slez/S1178/S1178_index.html (vyhledáno 5. 8. 2018). Na webových stránkách ÚAZK viz také císařský otisk:

<http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html#> (vyhledáno 5. 8. 2018).

²³ Např. KNEIFEL, Reginald, *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien, zweyter Theil, zweyter Band*, Brünn 1805, s. 256.

²⁴ Stab. kat. – vceňovací operáty, Jamnice (Jamnitz), ZAO, fond Stabilní katastr slezský, i. č. 124, sig. Sl 178, kart. 76.

12, 13, 27 a 28 už byly zděné, v případě statků čp. 10, 12 a 13 včetně kolmo připojených hospodářských sekcí. Naopak stodoly, uzavírající vzadu dvory, zůstávaly ze spalného materiálu a dřevěné byly rovněž celé selské statky čp. 8 a 23.²⁵ Už tehdy opouštěli někteří stavebníci dřívější štítovou orientaci obydlí a obdélná stavení domků a usedlostí čp. 4, 6, 8, 11, 12, 13 a 34 byla natočena okapem do návsi. Řada domů ovšem setrvala u oblíbených doškových krytin. Snad i proto komise v roce 1843 poznamenala, že z pevného materiálu byly vybudovány pouze tři velké objekty svobodného dvora,²⁶ který roku 1814 koupil rytíř Joseph Waniczek a po něm od roku 1835 držela jeho dcera Marie Ellgerová z Frohbergu.²⁷ Jamnici tehdy obývalo 30 zemědělsky činných rodin a 50 nádeníků, celkem 444 „duší“ v 62 objektech, z nichž 44 domů neslo popisná čísla.²⁸ Zájem jamnických osadníků o zděné stavby už před rokem 1836 nepřímo dokládá též provoz dvou kamenolomů na pozemcích čp. 19 a statku čp. 13.²⁹

Proměny vsi a její zástavby jsou zřetelnější od poslední čtvrtiny 19. století. Roku 1875 byla na návsi vystavěna z cihel kaple sv. Anny.³⁰ Místo pro kapli snad bylo zvoleno s ohledem na starší kamenný kříž, který v roce 1848 vytesal opavský kamenický mistr Franz Reinelt pro sedláka Jana Uvíru z čp. 12. Uvírův kříž byl vztyčen naproti usedlosti nad jihozápadním břehem návesního rybníka a zdůraznil tak střed obce. Setrvalým trendem konce 19. a celé první poloviny 20. století byla výstavba stodol, které nahrazovaly starší, zpravidla dřevěné objekty. Ty buď zchátraly, nebo vyhořely.³¹ Nové stodoly s jedním průjezdným mlatem (řidčeji dvěma) byly již zděné z cihel, na kamenných základech, se sedlovými střechami krytými břidlicí. Jejich fasády členily lizénové rámce, případně mělké pilastry s římsovými hlavicemi. Cenná je jižní fasáda stodoly při čp. 16, vystavěná podle projektu zednického mistra Karla Krále ze Slavkova z února 1901.³² Charakterizuje ji kombinace hladce omítnutých pilastrů, kladí, šambrán oken a stříkané omítky základních ploch. Průjezd je

---

²⁵ Stab. kat. – indikační skica (pozn. 22).

²⁶ Stab. kat. – vceňovací operáty (pozn. 24).

²⁷ WENZELIDES, Otto, *Heimatgeschichte. 4. Unsere Heimat in Stadt und Land*, Troppau 1922, s. 34; HOSÁK, Ladislav, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1938, s. 785; SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 121.

²⁸ Stab. kat. – vceňovací operáty (pozn. 24). Faustin Ens uvedl k roku 1836 v Jamnici 41 obytných domů a 277 osadníků; ENS (pozn. 21), s. 329.

²⁹ Stab. kat. – vceňovací operáty (pozn. 24).

³⁰ Ke kapli viz např. [?], Základní kámen nové kaple v Jamnici u Stěbořic, *Opavský týdeník* 30, 24. 7. 1875, s. 250; [?], Nová kaple v Jamnici, *Opavský týdeník* 44, 30. 10. 1875, s. 364; *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 1, 40; KUBNÁ, Veronika – KULHÁNKOVÁ, Kateřina – MADEJOVÁ, Zuzana et al., *Kaple svaté Anny. Stavebně-historický průzkum* (nepublikovaná seminární práce, FPF SU), Opava 2007, kde je shrnuta další literatura.

³¹ Tak v poslední čtvrtině 19. století zanikly stodoly těchto čp.: 1, 4, 11, 25, 27, 28, 30, 32, 34, 42; po roce 1900 pak stodoly čp. 6, 7, 22, 23 a 36. SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9, sig. VIII/3, kart. 1; *Pamětní kniha* (pozn. 7).

³² SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

obdélný, jak to bylo v Jamnici nejčastější, boční západní průčelí oživila pod štítem malá, segmentově překlenutá nika. Dodatečně byl západní díl stodoly upraven na dílnu. Stodoly po přestavbách nejednou zaujaly celou šířku parcel a vytvářely tak zejména na jižním okraji vsi bariéry chránící intravilán (těsně sousedící stodoly se dochovaly u čp. 3, 4 a 5, 16 a 15, původně stály též u čp. 12, 11 a 10). Nastíněný trend přitom byl v Jamnici charakteristický až pro 20. století; indikační skica stabilního katastru z roku 1836 tuto tendenci nezachytila, třebaže jinak byla dobře známa z českých nebo jihomoravských vesnic.

Snaha o náhradu dřevěné zástavby zděnými objekty byla koncem 19. a počátkem 20. století všudypřítomná. To platilo i o dalších hospodářských součástech usedlostí či domkářských areálů. Příkladem může být nový chlév pro krávy s okosenými ostěními a vstupy v novogotických formách, pod jednou střechou sdružený se skladem nářadí a místností pro pícniny, který pro sedláka Josefa Uvíru z čp. 8 navrhl v roce 1883 zednický a tesařský mistr Josef Řehoř Kremser.³³ Interiéry novostavby měla překlenout desítka segmentových kleneb do traverz. Stylově neutrální, prostší utilitární objekty z první poloviny 20. století pak zastupuje například nová stáj s kůlnou a skladem píce, vystavěná roku 1908 v usedlosti čp. 8 podle výkresů zednického a tesařského mistra Josefa Hampela z Velkých Heraltic.³⁴

Architektonicky náročnějšími úlohami byly přestavby či novostavby obytných domů a výměnků, třebaže občas pod jednotnou sedlovou střechou na společném obdélném půdorysu sdružených se stájemi, chlévy nebo komorami. Tyto objekty byly koncipovány jako soběstačné obytné jednotky, dispozičně organizované na prověřených principech. Čelo takřka vždy zaujala světnice, někdy s vydělenou menší světničkou sloužící jako ložnice. Ve středu domů se za vstupem nacházela síň se schodištěm do podkrovní, na niž se pojila kuchyně. Zadní díl domu vyplňovaly buď další pokoje, anebo komora a chlév či stáj. Příkladem mohou být výměnky usedlosti čp. 23 z roku 1888 a domkářského areálu čp. 15 z roku 1895, postavené podle plánů Karla Krále.³⁵ Trend slučování hospodářských provozů s obytnými prostory pokračoval i po první světové válce, viz třeba plán na výstavbu domu v čp. 4, který v únoru 1934 vypracoval zednický a tesařský mistr Artur Hampel z Velkých Heraltic.³⁶ Hlavní obytné domy bývaly stavěny prostornější. Některé zachovávaly tradiční orientaci štítem do návsi nebo k cestě, zvláště v severní řadě. Bez hloubkových průzkumů se lze jen hádat, zda toto situování podmínila poloha starších domů (např. čp. 25, 27), případně převzetí

---

³³ Ibidem; *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 2.

³⁴ SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

jejich obvodového zdiva při adaptacích v pozdním 19. století nebo v první polovině století následujícího. V jižní řadě se častěji uplatnily obytné domy natočené podélnou stranou souběžně s okrajem návsi. U nich, např. u čp. 10, tušíme, že zde koncem 19. století bylo využito místo v předpolí staršího objektu se štítem do návsi. Novostavba měla střed průčelí zdůrazněn mělkým rizalitem završeným trojúhelným štítem s půlkruhovým okénkem a původně dvojice obdélných oken po stranách.³⁷ K nároží domu se přimkl vjezd do dvora s postranními pilíři s dvoukřídlými vraty pod sedlovou stříškou na břevnu nadpraží. Dům patřil v roce 2017 k posledním jamnickým selským usedlostem s čitelnými stopami staršího řešení z období před druhou světovou válkou.

Ostatní, po roce 1945 modernizované objekty sice v sobě skrývají starší jádra, ta však dnes již nepůsobí tradičním dojmem. Přesto jejich základní dispozice a konfigurace hmoty s rizalitou (v Jamnici oblíbenými), převýšenými nástavbou pro podkrovní pokoj, je dosud znatelná třeba u obytných stavení usedlostí čp. 8, 12, domků čp. 38, 42, 43 nebo výměnku čp. 59. Z nich dům usedlosti čp. 12 si uchoval i členění průčelí plytkými pilastry s římsovými hlavicemi, na něž nasedá i římsa lemující trojúhelný štít. Vzhled domu je výsledkem přestavby z roku 1929.³⁸

Mezi menšími domky se dobře dochovalo cihlové obytné stavení čp. 43 na kamenné podezdívce, s trojosou delší fasádou, členěnou lizénovými rámci. Její střed opět zvýraznil mělký rizalit s trojúhelným štítem nad oknem podkrovní světničky. V obraze dnešní Jamnice je malebný domek o to cennější, že se před ním zachoval dekorativní betonový plot z doby výstavby v roce 1933³⁹ podle výkresů stavebních podnikatelů Eduarda Harasima a Theodora Stupně z Březové.⁴⁰ Celek doplňuje před domem dřevěný kříž s rustikální malbou ukřižovaného Krista na plechu, pro který jeden z dílců plotu vytvořil mělkou niku. Zbožnost stavebníka Ručky dokresluje i štukový monogram IHS se srdcem, z něhož vyrůstá kříž, na rizalitu mezi okny přízemí a podkroví. Stodola za domem vznikla v roce 1935 podle projektu zednického mistra Jana Fryče ze Stěbořic, jenž v roce 1938 vypracoval i plán na stavbu kůlny.⁴¹

Pozdějším změnám, bohužel, podlehl domek čp. 33 na východním okraji obce, který byl na místě starší chaloupky vystavěn v roce 1910 podle plánů Josefa Hampla. Ty zachytily prostou

---

³⁷ Ta byla po roce 1945 nahrazena velkými trojkřídlými okny. Původní rozmístění oken indikují segmentové záklenky patrné pod opadanou omítkou.

³⁸ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 38.

³⁹ *Ibidem*, s. 53.

⁴⁰ SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

⁴¹ *Ibidem*.

obdélnou novostavbu se sedlovou střechou. Její fasády však zdobila nevšedně malebná secesní dekorace,⁴² za jakou by se nemusela stydět leckterá honosnější stavba v Opavě, Olomouci či v Praze. Z domu se po požáru v roce 1936⁴³ a po přestavbách v letech 1946 a 2017 zachovala jen kamenná podezdívka a stavební substrukce přízemí.

Severní stranu návsi zaujímal velkostatkový dvůr čp. 29, který byl v roce 1906 prodán opavskému podnikateli Karlu Weissshuhnovi.⁴⁴ Ten o Jamnici nejevil hlubší zájem, a když vykácel les statku a dřevo spotřebovala jeho žimrovická papírna, majetek roku 1913 prodal Karlu Jedličkovi a jeho choti Antonii.⁴⁵ Za Jedličků byla vystavěna nová dlouhá stodola, která oddělila dříve trojstrannou zástavbu dvora od návsi. Obytný a správní dům dvora byl přestavěn po druhé světové válce. Dochované objekty se nevymykají z běžné stavební charakteristiky Jamnice, areál je však zdaleka největším stavebním souborem ve vsi.

Za bývalým ellgerovským dvorem sice velikostí dalece zaostávala dědičná rychta čp. 1, i ona však předčila ostatní selskou, zahradnickou a domkářskou zástavbu. Po roce 1848 byla stržena dřevěná hlavní budova uprostřed dvora a před rokem 1885 bylo v čele parcely, při cestě, vystavěno z cihel rozlehlé stavení s podélnou osou souběžnou s ulicí. Nad obdélným půdorysem vznikla symetrická hmota domu s patrovou střední částí o čtyřech okenních osách, krytou vysokou valbovou střechou. V jižní fasádě, zničené úpravou z přelomu let 2016 a 2017, byl vstup se segmentovým nadsvětlíkem.⁴⁶ V navazující chodbě uvnitř se uplatnily segmentové klenby. Střídmou, ale elegantní rychtu zdobily jen profilované korunní římsy, dílem dochované, šambrány kolem oken, plochá pásová kordonová římsa na patrové sekci a ještě kolem roku 1900 v omítce rytá pásová bosáž přízemí. Kromě hlavní budovy prošly přestavbami i hospodářské součásti rychty, roku 1891 to byla stodola s kůlnou, postavená podle plánů Josefa Hampela.⁴⁷ Znovu byla rychta přestavěna ve třicátých letech 20. století a renovována po roce 1946. Před rokem 1911 byl v jejím velkém čelním sále zřízen hostinec s koncesí.⁴⁸ Plán adaptací objektu zatím nebyl zjištěn, stejně jako projekt hospodářské budovy s velkým kruhovým (větracím) oknem, vystavěné v areálu roku 1921.⁴⁹

V důsledku tereziánských reforem byla po roce 1788 v Jamnici adaptována obecní pastouška čp. 26 na školu.⁵⁰ Dřevěné podélné stavení v roce 1852 nahradila zděná novostavba s čelem

---

⁴² Ibidem.

⁴³ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 64.

⁴⁴ HOSÁK (pozn. 27), s. 785; SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 122.

⁴⁵ HOSÁK (pozn. 27), s. 785.

⁴⁶ Srov. historické snímky in: SOLNICKÝ (pozn. 2), na s. 195 nahoře, s. 199 dole a s. 201 uprostřed.

⁴⁷ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 5; SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

⁴⁸ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 7; SOLNICKÝ (pozn. 2), obr. na s. 195 nahoře.

⁴⁹ SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

⁵⁰ Ke škole v Jamnici viz SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 130–131.

posunutým blíže k hraně návsi. V roce 1885 proběhla oprava školní budovy,⁵¹ avšak nárůst obyvatel Jamnice si vyžádal přístavbu ve formě architektonicky samostatného „domu“ s vlastním vstupem, přimknutého k staršímu stavení. Vstupní průčelí bylo pětiosé, s obdélným vchodem a se čtveřicí obdélných oken nové učebny. Novostavba poloviny školy byla kolaudována roku 1906 a jejím autorem byl zednický mistr Jan Premus ze Stěbořic.⁵² Škola se ani pak příliš nelišila od ostatních obytných budov, proto po zrušení výuky v Jamnici v roce 1962⁵³ byl objekt roku 1965 snadno transformován v obytný dům. Jamnici minula masivnější industrializace. Koncem 19. století a ve století následujícím zde nevznikl významnější výrobní závod. Situace se nezměnila ani po roce 1899, kdy firma Migliarina z Kateřinek u Opavy vystavěla okresní silnici ze Stěbořic do Neplachovic, které muselo ustoupit stavení čp. 17,⁵⁴ ani v letech 1924–1926, kdy byla firmou Fickert z Opavy vybudována okresní silnice do Vlašoviček.⁵⁵ Přesto se zemědělská ves neobešla bez základních řemesel. Roku 1885 kovář Karel Mička z čp. 35 přestavěl kravskou stáj v kovárnu,⁵⁶ ta však zanikla v roce 1926. Náhradou Josef Mička vystavěl roku 1928 kovárnu novou.⁵⁷ Obohacení vesnické zástavby přineslo roku 1893 založení sboru dobrovolných hasičů.⁵⁸ Potřeba vhodného objektu vedla obecní radu k rozhodnutí vystavět v roce 1894 nad návesním rybníkem obecní dům s úřadovnou a hasičským skladištěm – čp. 45 s obdélným půdorysem, chráněný sedlovou střechou a při východním konci opatřený vjezdovými vraty skladu.⁵⁹ Po poslední celkové renovaci před rokem 2016 ztratila stavba historický charakter, který připomíná jen polychromovaný hasičský znak doplněný tabulkou s letopočtem: 1893. Architektonicky nenáročným, pro běžný život agrární vsi však užitečným objektem byla v Jamnici obecní váha, postavená v roce 1907 a takřka úplně přestavěná asi ve třicátých nebo čtyřicátých letech 20. století, částečně s použitím cihel a lomového kamene ze starší stavby.

---

⁵¹ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 1.

⁵² *Ibidem*, s. 6. Vzhled školy zachytila třeba pohlednice z období první republiky; SOLNICKÝ (pozn. 2), obr. na s. 195 nahoře.

⁵³ SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 130–131. V roce 1926 byl kolem školy postaven nový plot, místnosti byly vymalovány, opatřeny novými kamny a okna dostala nový nátěr. *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 30.

⁵⁴ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 6; viz též SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 8, sig. VIII/2, kart. 1 (stavební plán obecní cesty).

⁵⁵ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 18, 31.

⁵⁶ SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).

⁵⁷ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 36.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 5; podrobněji SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 131–135.

⁵⁹ SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 8 (pozn. 54); *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 5; SOLNICKÝ (pozn. 2), s. 131–132.

V roce 2017 probíhala další přestavba. Pozůstatkem elektrifikace Jamnice v roce 1930 je věžová transformační stanice před čp. 41.⁶⁰

Urbanistické a architektonické hodnoty Jamnice ve srovnání s okolními vesnicemi na Opavsku nespočívají v zachování hodnotných stavitelských kreačí. Naopak, většina výstavných domů zanikla. Vzhled vsi byl před rokem 1945 rozmanitější, až do třicátých let 20. století se zde zachovalo několik prostých objektů s doškovými střechami a prkennými štíty, obklopených dřevěnými ploty.⁶¹ Příkladem poválečných rekonstrukcí je původně zahradnická usedlost čp. 2 s letopočtem 1948 na průčelí. Obytná zástavba sice byla takřka bez výjimky situována v čele areálů, mnohem větší plochu však zaujímal hospodářské stavby. Dosud je to dobře patrné u stodol a provozních objektů z první poloviny 20. století u zmíněného čp. 2, lemujících jižní hranu pozemku; spáry a rozdíly ve zdivu dokládají postupný nárůst zděných budov v místech starších dřevěných objektů. S výjimkou dědičné rychty a správní budovy velkostatku byly usedlosti, domky i chalupy pouze přízemní. Zemědělský charakter si Jamnice udržela i po polovině 20. století. Díky němu si urbanistické rozvržení Jamnice zachovalo historickou strukturu s návší, návesním rybníkem, dodnes čitelným areálem bývalého svobodného dvora i – v rámci vesnické, nikoliv vrchnostenské zástavby – dominantní rychtou s hostincem. Menší pivní výčep od roku 1898 fungoval na západním okraji vsi v domku přestavěném roku 1930⁶² a v roce 1931 „povýšeném“ na hostinec U Kořistků.

Podobu Jamnice od konce 19. století určovaly vcelku standardní architektonické návrhy vesměs okolních venkovských stavitelů. Vksu objednavatelů vycházeli vstříc zprvu „postbiedermeierovým“ stylem, ve třetí čtvrtině a počátkem poslední čtvrtiny 19. století oblíbeném i v Opavě nebo Krnově.⁶³ Mezi staviteli vynikal Josef Řehoř Kremser, častěji se však uplatnili ostatní výše zmínění. Plánování budov s prostým vzhledem podřízeným jasně definovanému účelu bývalo často svěřeno lokálně působícím zednickým mistrům, zejména Janu Fryčovi ze Stěbořic, stavební firmě Eduard Harasim a Theodor Stupeň, anebo bylo objednáno ad hoc u stavitelů z Opavy, například u Aloise Havlíčka (nedatovaný plán na stavbu stodoly a kůlny pro Richarda Uvíru z třicátých let 20. století). I když jejich návrhy jen zřídka překročily dobový venkovský standard, přispívaly k udržení kultivovaného

---

⁶⁰ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 5, 38–39.

⁶¹ Srov. fotografie in: SOLNICKÝ (pozn. 2), obr. na s. 194, 196, 197, 201. Údaje o požárech doškových střech viz *Pamětní kniha* (pozn. 7).

⁶² SOKA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31); *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 40, 41.

⁶³ K biedermeieru v Opavě viz práce Pavla Šopáka, např. ŠOPÁK, Pavel, *Vzdálené ohlasy. Moderní architektura českého Slezska ve středoevropském kontextu. 1–2*, Opava 2014.

architektonického výrazu vesnice. Tradiční obraz Jamnice dokreslovaly charakteristické votivní kříže s ukřižovaným Kristem malovaným na plechu. Kromě zmíněného kříže před čp. 43 to byl kříž při cestě do Neplachovic (z roku 1927)⁶⁴ a další u cest do Stěbořic a do Vlaštoviček (oba dnes nezvěstné).

Konzervativní charakter agrární vsi vedl i po roce 1945 ke snaze o udržení celkového dojmu. Nová „krabicová“ zástavba se omezila na okraje Jamnice, zvláště na západním konci. Jádro si uchovalo vesnický vzhled určený přízemními stavbami se sedlovými střechami. V několika případech obnova usedlostí a domků respektovala osvědčenou formu stavení, u nichž přední světnice je poněkud širší než do hloubi parcely pokračující část obytné sekce a navazující hospodářská zástavba. Pod jednotnou sedlovou střechu se tak vměstnalo i chráněné zápraží tvořené asymetrickým přesahem okraje průběžné střechy, např. čp. 14 a 16.

K hodnotným objektům patří i zachovaný historický areál domku čp. 32, kde obytné zděné stavení z doby před rokem 1836 má jak mírně asymetrické zastřešení eternitovými šablonami a dřevěnou verandu chránící východ do zahrady, tak i tradičně působící sýpku s chlévem a zadní, do dvora otevřenou stodolu z roku 1891,⁶⁵ svírající drobný dvůr přístupný dřevěnými vraty ve zděných sloupcích s římsovými hlavicemi. I když se tyto jamnické hodnoty nedají srovnat s uměleckými vrcholnými stavebními výkony v jiných jiho- či východočeských nebo jihomoravských vsích (často prohlášených za chráněné vesnické zóny nebo rezervace), představují cenný prvek posilující lokální identitu.

---

⁶⁴ *Pamětní kniha* (pozn. 7), s. 32.

⁶⁵ Obě hospodářská stavení vznikla podle projektu Josefa Hampela; SOkA Opava, fond Archiv obce Jamnice, i. č. 9 (pozn. 31).